

Obert als museus

El Museu de Lleida: Diocesà i Comarcal (MLDC), una realitat i uns panorames de futur¹

Montserrat Macià i Gou

Lleida, capital de les terres de l'interior, s'ha caracteritzat al llarg de la seua història i en l'àmbit patrimonial, per la manca endèmica de museus, per bé que compta amb col·leccions importants formades en el mateix moment del naixement dels museus catalans, en plena Renaixença i en plena reconstrucció de la identitat nacional.

Durant l'últim decenni del segle XX, i des de diferents instàncies institucionals, s'han anat plantejant i proposant diversos equipaments museístics, els quals, una vegada materialitzats possibilitaran que la Lleida del segle XXI sigui nodrida per grans centres culturals. Un dels quals, el Museu de Lleida: Diocesà i Comarcal (d'ara en endavant Museu de Lleida o MLDC), és ja avui un dels més importants de la ciutat i del territori, tant per les col·leccions que el nodreixen com pels objectius que té marcats; uns objectius que tenen la seua clau de volta en el que postula que la comunitat del seu àmbit d'acció es pugui retrobar, com a part fonamental de la seua identitat, amb el seu llegat patrimonial.

Així, al llarg d'aquestes pàgines es pretén presentar el Museu de Lleida a través d'una síntesi històrica, tant del procés que ha anat travant aquest nou equipament com de les seues col·leccions i, alhora, dibuixar els panorames museològics que està previst que articulin el cos conceptual del futur MLDC.

Prolegòmens d'una iniciativa

L'1 d'agost de 1997 es signava a la ciutat de Lleida un conveni a través del qual la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Lleida, la Paeria, el Bisbat de Lleida i el Consell Comarcal del Segrià es comprometien a sumar esforços per tal de crear el Museu de Lleida: Diocesà i Comarcal. Era un acord llargament esperat pel conjunt de les institucions culturals lleidatanes; no debades aquest conveni partia d'un precedent anterior, signat el maig de 1988, i que no va arribar a materialitzar-se a causa d'un conjunt de circumstàncies conjunturals. Amb tot, aquell document

1. El present text és una síntesi breu extreta del projecte museològic del Museu de Lleida: Diocesà i Comarcal, redactat per Montserrat Macià, Carmen Gassó i Josep Gallart.

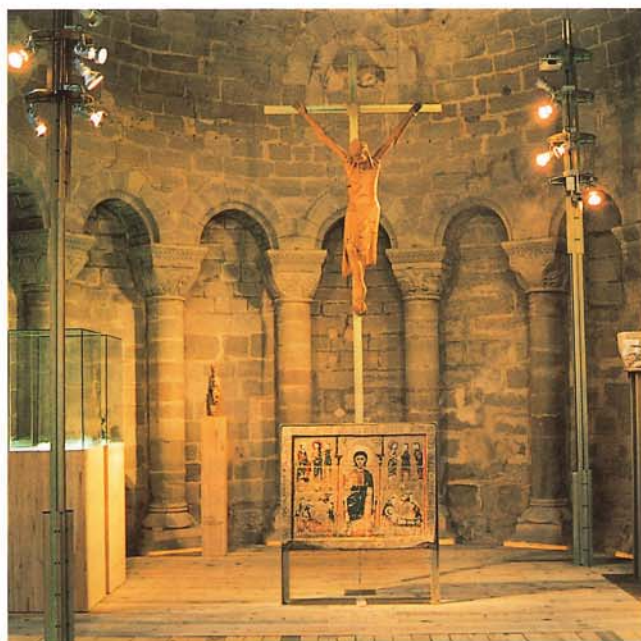

Fig. 1. Detall de l'exposició *Prooemium* a l'absis de l'església de Sant Martí (MLDC).

de 1988 va constituir la base, actualitzada als nous marcs legals, de l'acta signada l'any 1997.

En el conveni, a més d'especificar-se el tipus de gestió del museu (a través d'un consorci) i d'establir unes prioritats en les gestions necessàries per a la seua instauració, es concreta l'objectiu final del document: concentrar el ric patrimoni museístic que custodien les diferents institucions signants dins un mateix contenidor arquitectònic. Així, el Bisbat de Lleida aporta els fons artístics diocesans; la fundació pública Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI) de la Diputació de Lleida, els repertoris arqueològics i numismàtics de la seua propietat, i la Generalitat de Catalunya, els béns i espais de la Seu Vella de Lleida. D'altra banda, i en data posterior a la signatura del conveni, el capítol de la catedral de Lleida va acordar cedir en dipòsit els béns artístics més importants del Tresor de la Catedral.

Així doncs, aquestes darreres són les col·leccions que nodriran el futur Museu de Lleida, per bé que avui ja es pot veure la prefiguració d'aquest equipament en la mos-

tra *Prooemium*, instal·lada dins l'església romànica de Sant Martí i a les sales del Palau Episcopal de Lleida.² Aquests dos espais constitueixen, avui, el Museu de Lleida: Diocesà i Comarcal, que presenta, amb un recorregut cronològic i estilístic, part del fons més important del repertori diocesà, a més d'elements rellevants del Tresor de la Catedral.

El futur edifici

Altrament, el contenidor arquitectònic que ha d'aixoplugar el Museu de Lleida també va quedar concretat en el conveni interinstitucional: el museu s'ubicarà dins el complex de l'antiga Llar de sant Josep, coneguda també com la Casa de Misericòrdia. Aquest edifici, actualment propietat de la Diputació de Lleida, forma part, conjuntament amb l'immoble de la Biblioteca Pública i el de l'Arxiu Provincial de Lleida (actualment en construcció), de l'espai que s'ha anomenat Illa Cultural de Lleida, ubicada al bell mig de la ciutat i en una zona d'intersecció entre l'eix històric i l'àrea universitària.

Abans que l'edifici passés a ser propietat de la Diputació de Lleida –en època de la Desamortització– la Llar de sant Josep constituïa l'antic monestir dels Carmelites Descalços de Lleida, una obra començada a construir a finals del segle XVI;³ els desperfectes ocasionats pels diferents setges que va patir la ciutat, així com també les múltiples modificacions dutes a terme per tal d'adaptar-lo a la funció de casa de beneficència van alterar-ne profundament l'aspecte original. Ara, i mercès al projecte arquitectònic redactat per l'arquitecte Joan Rodón, aquesta vella construcció s'acondicionarà a l'ús museogràfic. Malgrat els condicionaments que comporta la reutilització d'un edifici antic, en aquest cas s'aconsegueix, també, la recuperació d'una arquitectura històrica per a la col·lectivitat.

2. També en el conveni s'estableix que mentre durin les obres d'arranjament del museu, es condicionarà un espai per mostrar-ne temporalment una part del fons. L'església romànica de Sant Martí, que a partir d'aquell moment va quedar vinculada al museu, es va restaurar i arranjat amb totes les instal·lacions necessàries per ser convertida en un espai museogràfic i per ser-hi instal·lada l'exposició *Prooemium*, una exposició que va naixer amb l'objectiu de ser una mostra que precedeixi el que serà el futur edifici. Així, al costat de part dels fons diocesans s'hi exposen, també, obres del Tresor de la Catedral, prefigurant així el Museu de Lleida. Al cap de poc temps d'inaugurada l'exposició a Sant Martí, es va obrir l'altra seu de

Fig. 2. Frontal de Sant Vicenç de Tresserra (MLDC).

Les col·leccions

Diem a l'inici d'aquestes pàgines que Lleida, malgrat haver-se caracteritzat al llarg de la seua història per la manca endèmica de museus, posseeix col·leccions centenàries formades en el mateix moment del naixement dels primers museus catalans. No obstant això, i com és ben conegut, des de la Guerra Civil espanyola els fons museístics de la ciutat han viscut una sèrie de periples, dispersions, reordenacions i reparticions que, juntament amb altres conjuntures, han propiciat que Lleida hagi quedat a la rereguarda en allò que pertoca a l'exhibició i difusió del seu patrimoni i, d'aquesta manera, a la transmissió de la memòria de què els objectes patrimonials són dipositaris.

Prooemium, ubicada a les sales del Palau Episcopal.

3. Els carmelites descalços van fundar el seu primer convent, ubicat al carrer Cavallers, el 1589; a finals d'aquesta centúria es van traslladar al nou convent, un edifici que al llarg de la seua història patirà diferents desperfectes i modificacions que alteraran gairebé tota la seua fàbrica original. No obstant això, conserva encara poc modificada l'església del monestir, la qual va ser construïda, probablement, al llarg de la segona meitat del segle XVIII. Pel tema de la història de l'edifici vegeu BARRAQUER I ROVIRALTA, C., *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, Barcelona, 1906, p. 306-309 i 493-495.

El Museu de Lleida té l'obligació de trencar amb aquesta dinàmica endèmica i més en el moment que li ha pertocat la responsabilitat d'actuar damunt d'aquells repertoris centenaris: els fons artístics procedents de la diòcesi històrica de Lleida, el repertori sacre del Tresor de la Catedral i la col·lecció arqueològica de l'IEI. Uns repertoris que, a banda del numismàtic, són la base del naixement dels museus i de l'inici de la conservació patrimonial.

La col·lecció diocesana

La història de la formació del fons diocesà i la seua trajectòria és ben coneguda arran dels estudis apareguts amb motiu de la publicació del catàleg del fons diocesà.⁴ El 1893, el bisbe Josep Messeguer i Costa col·locava la primera pedra del Museo Católico Diocesano del Seminario tot coincidint amb la construcció del nou seminari de la ciutat —obra de Celestí Capmany i seua actual de la Universitat de Lleida—. El Museo Católico naixia, tot inspirant-se en la línia endegada pel bisbe Morgades de Vic,⁵ amb una doble intencionalitat: recollir els objectes litúrgics que es trobaven en desús, procedents de les diferents parròquies del bisbat, i utilitzar-los per il·lustrar la Càtedra d'Arqueologia Cristiana que s'impartia al seminari per als futurs sacerdots i, alhora, aprofitar aquesta conjuntura per tal de preservar-los dels espoliadors.⁶

Així, des d'aquell any de la seua fundació, i mitjançant dipòsits, adquisicions, donacions i permutes, el Museo Católico Diocesano va anar augmentant els seus fons de tal manera que podem dir que correspon a la primera època (de 1893 a 1916) el període de temps més ric quant a ingressos d'objectes. És en aquest moment, i de la mà de mossèn J. Fuster, que es va iniciar un procés d'inventari, un sistema de catalogació i un mitjà de difusió a partir de la publicació

Esperanza. Revista mensual del Seminario Ilerdense. És justament en aquest moment, que el Museo Católico transforma el seu nom pel de Museo Diocesano del Seminario, per bé que justament abans de la Guerra Civil, se l'anomenarà Museo Arqueológico del Seminario Conciliar de Lérida. Arribats els fets bèl·lics del 1936,⁷ quan era conservador del museu mossèn P. Armengol, el museu perdrà l'evolució lògica dins la seqüència històrica i sofrirà uns trencaments, les conseqüències dels quals han perdurat fins avui. Els objectes del museu es van emmagatzemar i es van resguardar a l'antic Hospital de Santa Maria, seu llavors del Museu Morera, conegut en aquell moment com Museu del Poble, un espai que la Generalitat republicana havia organitzat per tal de preservar el patrimoni de la ciutat i del territori. L'any 1937 els béns van ser traslladats primer a l'ermita de Butsènit i més tard a l'església del Carme de Saragossa, d'on van retornar una vegada acabada la contesa bèl·lica.

A aquest segon moment, i concretament a l'època de la Guerra Civil, correspon l'altra gran etapa d'ingrés d'obres al museu. A partir d'aquí, tal com testimonia la documentació, els objectes que s'han incorporat al llibre de registre del Museo Diocesà són pocs i el motiu de l'ingrés ha obeït, en la seua major part, a operacions de salvament.

Totes aquestes conjuntures i la manca d'una entesa institucional van propiciar que fins a l'actualitat els fons diocesans no gaudissin d'un espai físic adequat per ser conservats i exposats. Finalment, el conveni signat l'1 d'agost de 1997 ho està fent possible.

El repertori artístic procedent de la diòcesi històrica de Lleida consisteix en un fons importantíssim sense el qual seria difícil poder teixir la història de l'art català. Per bé que compta amb exemples rellevants del món islàmic (com és el

4. *Museu Diocesà de Lleida, 1893-1993. Catàleg. Exposició Pulchra*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1993. Per aquest tema vegeu també TARRAGONA, J.; COMPANY X., «Fons d'art romànic del Museu Diocesà de Lleida» a *El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, Barcelona, 1997, p. 201-202 (Catalunya Romànica, XXIV).

5. Sovint s'ha remarcat la forta vinculació personal entre el bisbe Messeguer i el bisbe Morgades (vegeu PUIG i SANCHIS, I., «El Museu Diocesà de Lleida. Un recorregut històric» a *Museu Diocesà de Lleida 1893-1993. Catàleg. Exposició Pulchra*, Barcelona, 1993, p. 23), vinculació que, possiblement, va facilitar que el Museu Diocesà de Lleida fos el

segon museu d'iniciativa eclesialística fundat a Catalunya. Per a la tasca del bisbe Morgades vegeu també FIGUEROLA, J., *El bisbe Morgades i la formació de l'Església catalana contemporània*, Barcelona, 1994, p. 305 i següents (Biblioteca Abat Oliva, 139).

6. *Boletín Eclesiástico Oficial de la Diócesis de Lérida*, 15 de març de 1893, III, 6, p. 137.

7. Per a la situació dels fons diocesans durant la Guerra Civil vegeu BERLABÉ C.; FITÉ F., «El Museu Diocesà de Lleida i la Guerra Civil» a *I Congrés d'Història de l'Església Catalana. Des dels orígens fins ara*, Solsona, 1993, 2, p. 557-561.

Fig. 3. Detall de la Sala d'Arqueologia de l'IEI. Servei d'Audiodivulsions de l'IEI (J.I. Rodríguez).

joc d'escacs de cristall de roca procedent de la col·legiata d'Àger), la col·lecció romànica destaca no tant per la seua quantitat sinó per la seua qualitat: posseeix un grup de frontals romànics on cadascun dels quals és representatiu d'una tipologia i d'una tècnica concreta.

Altrament, el repertori gòtic és el que ofereix més varietat i el que dóna els paràmetres per poder analitzar, des d'un punt de vista territorial, l'homogeneïtat d'un territori –el de l'antic Bisbat de Lleida– que, malgrat les segregacions actuals de les parròquies ubicades dins l'administració aragonesa, palesa una incontrovertible realitat humana, cultural, geogràfica i històrica. Així, la col·lecció gòtica permet explicar les diferents disciplines artístiques i les singularitats característiques del territori lleidatà. En aquest sentit, i avançant el que serà una de les parts més identificatives del nou museu, i sense menysprear disciplines com la pintura, la talla i l'orfebreria, cal esmentar els conjunts d'escultura en pedra del segle XIV, sorgits d'uns tallers específics lleidatans, la major part de les produccions dels quals s'han inclòs en o vinculat dins l'anomenada «escola de Lleida». Aquestes produccions estan estretament relacionades amb el que es considera l'element catalitzador de les formes artístiques lleidatanes: la Seu Vella, un monument del qual es conserven la major part dels béns patrimonials dins els fons diocesans.

D'altra banda, i pel que fa als segles d'època moderna, cal dir que el Renaixement no presenta la potencialitat que ofereix l'etapa anterior, per bé que mostra exemples d'alta qualitat artística (relleus del *Retaule de la Nativitat de Sixena*). En canvi, el barroc té una representació de totes les disciplines artístiques, dins les quals destaca la col·lecció de pintura, sobretot els dipòsits del Museo del Prado i les teles procedents del monestir de Sixena.

En tot cas, i des d'un punt de vista museològic, la col·lecció diocesana ofereix un ampli ventall de possibilitats discursives, que abracen totes les polisèmies artístiques i les més polimòrfiques, i, alhora, permet esbossar uns panorames més ideològics en tant que pot ser tractada com la mostra física d'uns territoris històrics –els de l'antic Bisbat de Lleida– que il·lustri que durant molts anys han viscut unes mateixes conjuntures històriques, han utilitzat els mateixos corrents artístics i s'han nodrit d'una mateixa cultura.

La col·lecció arqueològica de l'IEI

L'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI) va ser creat per la Diputació de Lleida l'any 1942. Per diferents conjuntures històriques aquesta institució va ser l'hereva del fons arqueològic que havia nodrit l'antic Museu d'Antiguitats, creat per la Comissió Provincial de Monuments Històrics i Artístics l'any 1868. La compilació inicial d'aquest equipament estava integrada per elements arqueològics procedents del territori de la demarcació, salvats en diverses accions d'urgència –tal com testimonien les actes de les reunions de la Comissió conservades a l'arxiu de l'IEI–, així com també de fragments escultòrics lapidaris i arquitectònics procedents de la Seu Vella;⁸ aquesta col·lecció aviat també va anar augmentant a partir de donacions de particulars.

El Museu d'Antiguitats es va fusionar l'any 1915 amb el Museu d'Art, època a partir de la qual el fons que aquell primer havia reunit va rebre el nom de secció arqueològica del Museu d'Art. L'any 1938, el conjunt de peces del Museu

8. Vegeu MACIÀ M.; RIBES, J.L., «La Seu Vella o la dispersió del patrimoni» a *Lambard. Estudis d'Art Medieval*, Barcelona, 1996, VIII, p. 41-56.

d'Art es va barrejar, dins l'anomenat Museu del Poble amb el repertori diocesà i amb béns procedents d'esglésies i particulars, tot compartint el mateix destí. Acabada la Guerra Civil, les institucions implicades amb les diferents col·leccions van dur a terme un intent de reorganització del fons de tal manera que: el mostrari pictòric va retornar al Museu d'Art Jaume Morera, que es va especialitzar, des d'aquest moment, en l'art dels segles XIX i XX. Algunes de les peces integrants de la col·lecció arqueològica de l'antic Museu d'Antiguitats i procedents de la Seu Vella hi van tornar amb motiu de l'inici de la seua restauració, per bé que la major part i les de més qualitat van ingressar al Museu Diocesà.⁹ I les peces arqueològiques procedents de diferents llocs de la ciutat i del territori lleidatà es van quedar, per tal d'inaugurar el fons del llavors recentment creat Institut d'Estudis Ilerdencs (1942).¹⁰

Aquest repertori arqueològic inicial aviat es va veure augmentat per l'activitat que ha anat duent a terme, des del 1942 i fins a l'actualitat, l'Institut d'Estudis Ilerdencs. A través d'excavacions d'urgència, de prospeccions, de donacions i dipòsits diferents (des del 1982 conserva els materials arqueològics que van aparèixer en les excavacions que ha efectuat directament aquesta institució i que són propietat de la Generalitat de Catalunya), actualment l'IEI compta amb una col·lecció arqueològica important, que ascendeix a més de 5.000 peces. Aquesta mostra procedeix de diferents comarques lleidatanes, especialment de la comarca del Segrià (sobretot del territori que anomenem Baix Segre) i de les seves àrees d'influència.

Si bé el fons està compost per materials que van des de la prehistòria fins al segle XVIII-XIX, en destaquen sobretot els conjunts d'època del bronze, d'època ibèrica i romana. El món baix imperial és representat per les restes patrimonials que procedeixen de la basílica paleocristiana del Bovalar, el jaciment paleocristià i visigòtic per excel·lència del territori lleidatà. El món islàmic hi és present a partir de diferents tipus ceràmics i de patrimoni documental, així com també el món romànic (bàsicament escultura arquitectònica).

9. Llegat Tarragó (Documentació de SDPAN, Caixa 18) i Dipòsit A.H. caixa núm. 31 (Arxiu de l'Institut d'Estudis Ilerdencs).

10. Consignem, per exemple, la làpida romana que Roca i Florejachs encara va veure encastada al costat dret de l'absis central de la seu. Actualment

Fig. 4. Imatge del *Baptisteri de Bobalà*, exposat actualment a la Sala d'Arqueologia de l'IEI. Servei d'Audiovisuals de l'IEI (J.I. Rodríguez).

L'època gòtica disposa de testimonis rellevants amb els fragments de l'escultura funerària procedents del convent Trinitari d'Avinganya.¹¹ La importància d'aquests fragments —que pertanyen als sepulcres de la família Montcada— radica tant en el seu valor artístic com en el seu parentiu estilístic amb obres de la Seu Vella procedents de conjunts de la mateixa nissaga —els sepulcres de la capella de Sant Pere o de Montcada—. La incorporació d'aquestes

està exposada a la Sala d'Arqueologia i està inventariada amb el núm. L-1. 11. Vegeu ESCOLÀ M.; ESPAÑOL F., «Avinganya i els Montcada. La transformació d'una casa trinitària en panteó familiar» a *D'Art*, Barcelona, 1987, 13, p. 147-182.

peces permetrà la possibilitat d'oferir una lectura global del patrimoni gòtic del territori lleidatà, alhora que, la referència obligada a Avinganya farà possible, a més de vincular aquest bé patrimonial al museu, remetre-hi, tot complint amb la voluntat del museu de ser un referent vehiculador del territori.

La resta de fons datable entre els segles XIV i XVIII –pel que es coneix i mentre no es pugui contrastar a través de l'inventari general del fons arqueològic– es compona de peces amb poca entitat per si mateixes, cosa que no impossibilita que puguin formar part de determinats cicles expositius temporals.

Altrament, i des del punt de vista de la incorporació del fons arqueològic de l'IEI dins el Museu de Lleida, aquesta col·lecció és un dels elements clau que permet nodrir, enriquir i completar el repertori que integra el fons diocesà.

D'altra banda, l'IEI també incorporarà al nou equipament la seua col·lecció numismàtica; una col·lecció que està integrada per antigues col·leccions (Pérez, Murillo i Ballester), donacions particulars i adquisicions. Dins el conjunt, en destaca la moneda de Lleida dels diferents períodes històrics, dels quals la més important és la d'època ibèrica. És, doncs, una col·lecció ben definida, homogènia i especialitzada en la moneda de Lleida. Des del punt de vista de la seua imbricació amb els altres repertoris, aquesta homogeneïtat i especialització si bé comportarà un tractament museològic específic, d'altra banda, ajudarà a completar els cicles històrics i artístics de les exposicions permanents, destinades a explicar l'evolució històrica i artística del territori lleidatà.

El Tresor de la Catedral

Com ja s'ha comentat, posteriorment a la signatura del conveni del MLDC, el capítol de la catedral va acordar cedir en dipòsit al Museu de Lleida els béns museístics més interessants del Tresor de la Catedral. Aquests objectes, òbviament de funció litúrgica, procedeixen bàsicament de les dues catedrals lleidatanes, la Seu Vella i la Seu Nova. El fons total ascendeix a uns 600 objectes que es poden desglossar, majoritàriament, en indumentària, una col·lecció excepcional de tapissos del segle XVI, orfebreria, documentació i alguns exemples de pintura i escultura.

Així, el conjunt del Tresor de la Catedral, i en funció de la seua procedència i naturalesa, constitueix una col·lecció afí i homòloga a la diocesana, per bé que conté elements amb suficient entitat per poder establir, per si mateixos, una línia expositiva (la col·lecció de tapissos flamencs). Així, està previst que en el futur equipament la major part d'objectes del Tresor de la Catedral es vinculin als discursos establerts per la resta de col·leccions, i aquells elements amb suficient personalitat i singularitat, malgrat estar vinculats a una línia de contingut concreta, seran tractats com una col·lecció específica.

Totes les col·leccions referenciades, sobretot la procedent del diocesà i l'arqueològica de l'IEI, a més de tenir un contingut i, per tant, un potencial museològic diferent, cadascuna té la seua pròpia història (el naixement, la formació com a col·lecció, la gestió, la trajectòria històrica, l'àmbit territorial de procedència, etc.), per bé que en moments puntuals coincideixen i comparteixen un mateix destí. Aquestes apreciacions condueixen a matisar que, si per un costat és complex relacionar i aglutinar part d'aquestes col·leccions –en tant que il·lustradores d'un mateix discurs–, per l'altre permeten bastir i exemplificar la història del naixement dels museus i de la conservació del patrimoni a la ciutat de Lleida i al seu territori. En aquest sentit, el Museu de Lleida faculta l'explicació del naixement del fenomen museístic al territori lleidatà: el Museu d'Antiguitats és la primera institució museística de la ciutat; el Museo Católico del Seminario n'és la segona. Les relacions d'ambdues institucions durant l'últim decenni del segle XIX i el primer del segle XX, juntament amb els diferents plantejaments d'ordenació de les col·leccions de cadascuna d'elles, atorguen prou elements per explicar, entre d'altres, aquest tema important, però malauradament poc conegut.

Els panorames museològics

De cara a la nova instal·lació del MLDC dins l'edifici de la Llar de sant Josep, el conjunt de repertoris que el nodreixen i els que en un futur s'hi incorporaran, obliguen, de cara al seu tractament per a l'exposició permanent, a plantejar-se diverses opcions. D'un costat, la idoneïtat d'un tractament museològic específic per a cadascun d'ells,¹² i de l'altre la

12. Donats els seus propis continguts com a disciplina, les seues metodologies, els seus tractaments i les seues trajectòries històriques.

recerca d'un discurs genèric, necessàriament obert i flexible, i que vertebrí el conjunt de col·leccions. Si bé la primera opció facilita que es puguin oferir els missatges potencials de cada objecte i de cada col·lecció (i que, alhora, quedin circumscrits a uns entorns més genuïns), ofereix poques possibilitats a l'hora d'establir recorreguts diacrònics o sincrònics; i, en última instància aquesta opció pot resultar reduccionista en tant que pot tractar de manera diferent un patrimoni que forma part d'unes produccions humanes i d'uns mateixos processos històrics i culturals del mateix territori.

Altrament, la segona opció, és a dir, cercar un discurs genèric i vehicular per als grans repertoris (especialment per a l'arqueològic de l'IEI i l'artístic del diocesà i del Tresor de la Catedral), pot permetre el manteniment del seu tractament metodològic, oferir els missatges naturals que es desprenen dels objectes mateixos i que es puguin copsar els seus valors més immediats. Aquest tractament superior, obert i flexible, té la pretensió d'aconseguir una visió diacrònica i, quan convingui, sincrònica del territori a través dels diferents períodes històrics i artístics. Una pretensió que vol cercar els punts tangencials de contacte entre ells amb l'objectiu de potenciar les col·leccions i, també, de superar les limitacions i, alhora, la forta complexitat que comporta actuar sobre conjunts heterogenis. Així, aquest marc de tractament ha de transcendir la formulació característica dels materials de cadascuna de les col·leccions i ha de contextualitzar-los dins el seu marc històric i artístic.

Així doncs, i sobre la base d'aquests conceptes, es proposa que el tractament de l'exposició permanent del museu parteixi de l'actuació bàsica sobre els fons arqueològics i artístics i que expliqui aquells temes als quals són afins: els grans moments històrics del territori, tractats des d'un punt de vista de civilització, pel que fa a la col·lecció arqueològica, i elevar-los, quan convingui, a la categoria artística; i els grans períodes artístics, pel que fa a la diocesana. Respecte d'aquesta darrera s'instaura una seqüència de nusos temàtics destinats a explicar els missatges intrínsecs dels objectes, tot emmarcant-los en i embolcallant-los amb els grans temes històrics i socials que, en definitiva, són els que els van provocar. Aquest emmarcament, comú en tots els àmbits, obeeix a la concepció que cap producció humana no té un sentit cultural sinó que s'omple d'un contingut històric.

Altrament, aquest marc de tractament ampli és el que permet lligar, encara que tangencialment, la disparitat de les col·leccions. I, en definitiva, aquesta proposta neix de la voluntat que els objectes tinguin tot el protagonisme, brillin amb llum pròpia i que, alhora, s'utilitzin com a documents, tot transmetent la informació que porten implícits com a integrants d'un determinat context històric.

En última instància es tracta que el MLDC pugui donar raó de la cultura del territori d'àmbit d'acció del museu a través dels grans eixos històrics i artístics, i també, òbviament, del llegat patrimonial d'una administració eclesiàstica històrica. I entenem que aquest darrer concepte és important en tant que el museu n'ha de conservar la memòria.

I pel que fa a l'àmbit territorial d'acció del museu, cal dir que, malgrat el binomi limitat i, fins i tot, discrepant del museu com a diocesà i comarcal, queda definit pel territori històric i natural de Lleida: aquella àmplia zona que rep indistintament el nom de terres de Lleida, terres de Ponent, regió de Lleida, i dins les quals s'hi emmarca, també, l'àmbit històric del bisbat, és a dir, la Franja de Ponent; una zona que, com a àmbit d'acció queda justificada tant per la procedència de les col·leccions com pels objectius museològics del museu. Uns objectius que aspiren al museu de territori en el sentit d'infraestructura que ha d'integrar i coordinar el territori d'abast i, alhora, presentar, potenciar i incentivar el patrimoni d'aquesta regió cultural per tal de restituir el sentit d'identitat i pertinença a la seua col·lectivitat.

Així doncs, el Museu de Lleida es descriu com un òrgan cultural al servei del territori, un centre dinamitzador de la demarcació, que s'ha d'articular i coordinar amb la resta d'ens culturals i museístics de la ciutat i de les terres de Lleida, amb l'objectiu que sigui un centre que ofereixi una visió globalitzadora dels fenòmens culturals del nostre àmbit geogràfic, emmarcat dins les manifestacions del país. I, òbviament també, s'ha de coordinar o ha d'establir marcs de col·laboracions amb les institucions museístiques d'àmbit nacional que incorporin en el seu discurs un tractament del territori o del patrimoni lleidatà.

D'altra banda, el MLDC, i per tal que actuï com un museu de territori i que integri el patrimoni dispers afí al seu discurs, s'organitza i es complementa amb una sèrie d'ens descentralitzats o extensions. Aquesta proposta consisteix en la

Fig. 5. Imatge de la *Mare de Déu de Saidí*, ubicada a l'església de Sant Llorenç (MLDC).

voluntat de poder oferir una lectura global, integradora i, alhora, contextualitzadora de les manifestacions artístiques i històriques de la zona d'abast del museu. En aquest sentit, el museu es complementa amb les següents extensions:

- L'església de Sant Llorenç de Lleida: que a més de ser un referent importantíssim per a la història de Lleida, és, per ella mateixa, un element patrimonial de primer ordre. D'una banda, l'arquitectura de Sant Llorenç és

gairebé un laboratori per entendre l'arquitectura romànica de Lleida i la seua simbiosi amb l'arquitectura gòtica. De l'altra, conté, en ús litúrgic, objectes cabdals del fons diocesà, com és, entre d'altres, la *Mare de Déu de Saidí*. Per tant, des d'aquest punt de vista, Sant Llorenç ofereix la possibilitat de contextualitzar les peces dins el seu ús i la seua funció original. I, a més a més, Sant Llorenç aixopluga, com a patrimoni propi, els grans retaules de pedra de l'Escola de Lleida que estan en el mateix lloc per al qual van ser creats. Així doncs, Sant Llorenç és un embolcall que conserva la memòria històrica de la ciutat i, alhora, conté peces que brillen amb llum pròpia. Per tots aquests conceptes, i per la proximitat espacial de l'església amb la seu principal del museu, fan quasi obligada la proposta que Sant Llorenç sigui una extensió.

- L'església romànica de Sant Martí: actualment seu de l'exposició *Prooemium*, va quedar vinculada al museu a partir del conveni de l'Id'agost de 1997. L'ús que tindrà una vegada closa l'exposició *Prooemium*, continuarà sent el museogràfic.

- La Seu Vella: cal dir que aquest monument conforma un dels eixos museològics del museu. Si partim de la base que l'exposició permanent principal del museu ha d'explicar la història i l'art del territori de Lleida, inclosa la diòcesi, convindrem que la Seu Vella, en tant que seu de la càtedra episcopal del territori i com a catalitzadora dels corrents artístics, hi ha de tenir un paper preminent. La seua història és també la història del territori. Altrament, aquest edifici, des del punt de vista de la seua potencialitat artística, és imprescindible per tal d'explicar les manifestacions artístiques de la demarcació. Per tots aquests motius, i per aquells que es desprenen de la col·lecció artística diocesana mateixa, de la qual procedeixen molts dels seus elements, entenem que la Seu Vella ha de ser un element referencial dels grans moments històrics presents dins el museu. Aquest valor de referència obliga que dugui a terme la proposta per la qual el monument sigui un element descentralitzat o un annex del museu i en depengui la seua gestió museològica i museogràfica.

- La catedral nova s'erigeix, també, com un element descentralitzat del museu, per tal que el públic del museu pugui visitar aquest edifici i entendre el seu paper dins la història de la ciutat i del territori, així com també poder

contextualitzar una part de les col·leccions monogràfiques del museu: el Tresor de la Catedral.

• Altrament, també s'estableixen com a extensions del MLDC, encara que indirectes, una sèrie de jaciments arqueològics, els objectes procedents dels quals s'exhibeixen i s'expliquen dins l'exposició permanent. I és que, per donar sentit a l'objectiu del museu d'articular-se amb el territori, la visita a les exposicions permanents s'ha de poder complementar amb la visita a aquests jaciments –el poblat del bronze final de Genó (Aitona), el poblat ilerget de Gebut (Soses) i el poblat paleocristià de Bobalà (Seròs)–. L'articulació d'aquests jaciments com a extensions del museu no té a veure, com en els altres casos, amb una gestió museològica i

museogràfica, sinó més aviat amb una activitat, conjuntament amb les institucions competents, de difusió, de protecció i d'arranjament.

En definitiva, tots els plantejaments, conceptes i panorames fins ara esmentats tenen com a clau de volta un objectiu primordial: que el Museu de Lleida potenciï i motivi la recuperació i el coneixement dels béns patrimonials del territori per tal de posar-los al servei de la comunitat, una comunitat històricament unida per llaços humans, culturals i geogràfics, i ara separada per fronteres civils i eclesiàstiques. El museu ha de conservar-ne la memòria i n'ha de ser el testimoni físic. La memòria històrica de la col·lectivitat no permet una altra opció i la composició de les col·leccions que nodreixen el museu gairebé ho exigeix.